

Της Μαρίας Μαστροσταμάτη. . Τα Αλάτσατα (τουρκ. Alaçati) βρίσκονται στο δυτικό τμήμα της Ιωνικής ή Ερυθραίας χερσονήσου απέναντι από τη Χίο, σε απόσταση 10 χλμ. νοτιοδυτικά του Τσεσμέ και 70 χλμ. νοτιοανατολικά της Σμύρνης.

Η περιοχή του κάμπου όπου η πόλη Αλάτσατα άρχισε να κατοικείται μεταξύ του 1640 και του 1645 [1]. Οι πρώτοι οικιστές ήταν Έλληνες σκλάβοι από κουρσεμένα καράβια που τους αγόραζαν οι δύο τσιφλικάδες της περιοχής, ο Τουργούτ στο βορειοανατολικό και ο Μερής στο νοτιοδυτικό μέρος του κάμπου, προκειμένου να καλλιεργήσουν τη γη που τους είχε διανεμηθεί μετά την κατάκτηση της Ερυθραίας από τους Οθωμανούς Τούρκους. Στη συνέχεια ελευθέρωναν τους σκλάβους δίνοντάς τους και μικρά κομμάτια γης για τις οικογενειακές τους ανάγκες. Στην παράδοση αναφέρεται το όνομα κάποιου Μακαρόνα ο οποίος πρωτοστάτησε στην απελευθέρωσή τους. Οι σκλάβοι δεν ήταν αρκετοί και οι περισσότεροι από αυτούς ήταν ναυτικοί που δεν γνώριζαν από γεωργικές εργασίες. Έτσι στις εποχές της σποράς και της συγκομιδής έφερναν οικογένειες αγροτών από τη Χίο. Πολλές από αυτές εγκαθίστανται μόνιμα μετά από τη διαβεβαίωσή τους για ασφάλεια, καλή μεταχείριση, παροχή κατοικίας και αμοιβής. Γύρω από τα κονάκια των τσιφλικάδων σχηματίστηκαν έτσι δύο πρώτοι οικισμοί που με την αύξηση του πληθυσμού ενώθηκαν. Ο οικισμός στα βορειοανατολικά του κάμπου ονομάστηκε «Άνω Χωριό», προφανώς από το Χιώτικο ευκτήριο οίκο του «Αναχωρία» που προϋπήρχε εκεί, ο άλλος σε αντιστοιχία ονομάστηκε «Κάτω Χωριό» και το σημείο ένωσής τους «Μεσοχωριανά».

Στα Αλάτσατα κατοικούσαν κατεξοχήν χριστιανοί ορθόδοξοι. Οι 200 περίπου οικογένειες ελληνοφώνων μουσουλμάνων από την Πελοπόννησο που κατέφυγαν εκεί μετά την κήρυξη ανεξαρτησίας της Ελλάδας διέρρευσαν στη συνέχεια στην ευρύτερη περιοχή του κάμπου και στον Τσεσμέ. Παρέμειναν κάποιες οικογένειες μουσουλμάνων, και συγκεκριμένα 25-30 οικογένειες που εγκαταστάθηκαν στους οικισμούς του κάμπου και οι οικογένειες των Οθωμανών κρατικών υπαλλήλων που έμεναν εντός της πόλης. Στη « Στατιστική Κρήνης και Ανέων » κατά τον Αντώνιο Γ. Πουλάκη ο πληθυσμός της πόλης το 1821 ήταν 6.000. Στο βιβλίο «Ημερολόγιο και οδηγός της Σμύρνης» [2] το 1889 αναγράφεται ότι τα Αλάτσατα είχαν 10.000 κατοίκους. Σύμφωνα με στοιχεία που δημοσιεύτηκαν το Δεκεμβρίου του 1904 στο περιοδικό Ξενοφάνης [3] ο πληθυσμός ανερχόταν σε 15.500 Έλληνες και 50 Τούρκους.

Τα κύματα μετανάστευσης των Αλατσατιανών - κυρίως προς την Ελλάδα και τις Η.Π.Α.- που ογκώθηκαν τόσο με τη φυλλοξήρα (αρχές 20ου αιώνα) όσο και με την επιβολή στρατιωτικής θητείας στους Έλληνες μείωσαν αισθητά τον πληθυσμό της πόλης. Σύμφωνα με τη Στατιστική της Ύπατης Αρμοστείας Σμύρνης, οι Έλληνες κάτοικοι των Αλατσάτων που υποχρεώθηκαν το 1914 από τους Τούρκους να εκπατριστούν ανέρχονταν σε 14.000. [4] Μετά την παλιννόστησή τους και σύμφωνα με το Μιχάλη Νοταρά υπαλλήλου της Ύπατης Αρμοστείας Σμύρνης ο πληθυσμός των Αλατσάτων κατά το χρονικό διάστημα 1921-1922 ανερχόταν σε 9.950 Έλληνες, 50 Τούρκους και 20 Αθίγγανους. Οι τελευταίοι κατοικούσαν

στη συνοικία Ατσιγγαναριά. Μιλούσαν ελληνικά και διατηρούσαν καρποποιεία, πεταλωτήρια και σιδηρουργεία.

Ως το 1864 η Ερυθραία υπαγόταν στο σαντζάκι (νομό) της Χίου του εγιαλετιού (ευρεία περιφέρεια) της "Άσπρης Θάλασσας" (Αιγαίο) που ανήκε στη δικαιοδοσία του καπουδάν πασά. Το 1865 η Ερυθραία αποσπάστηκε από τη Χίο και χωρίστηκε σε δύο καζάδες (επαρχίες νομού), του Τσεσμέ και των Καράμπουρνων που εντάχθηκαν στο σαντζάκι Σμύρνης του βιλαετιού Αϊδινίου. Τα Αλάτσατα αποτελούσαν ξεχωριστό ναχιγέ (υποεπαρχία, κεφαλοχώρι) στον οποίο διοικητικά υπάγονταν η Αγριλιά, το Ρεϊς-ντερέ, το Καρμεάλεσι και μικροί οικισμοί του κάμπου. Μετά την κατάληψη της Ιωνίας από τον ελληνικό στρατό και την παλιννόστηση των κατοίκων, συστήθηκε η Υποδιοίκηση Κρήνης (Τσεσμέ) στην οποία υπάχθηκαν τα Αλάτσατα για ένα μικρό χρονικό διάστημα. Στη συνέχεια αποσπάστηκαν και μέχρι το 1922 υπάγονταν απ' ευθείας στη Σμύρνη ως δήμος.

Βιβλιογραφία

-Κωνσταντίνος Ι. Γκαρμάτης - Μαριάννα Ν. Μαστροσταμάτη: "Μετά τα Αλάτσατα, Οι Αλατσατιανοί ανά τον κόσμο" Α' έκδοση: Σύλλογος Αλατσατιανών "Τα Εισόδια της Θεοτόκου", Αθήνα 2007, ISBN 978-960-87159-1-2 -Φάνης Ν. Κλεάνθης: Αλάτσατα η Χαμένη Πατρίδα μου Β' έκδοση: Σύλλογος Αλατσατιανών "Τα Εισόδια της Θεοτόκου", Αθήνα 2003, ISBN 960-87159-0-3 -Βλάμος Α. Κωνσταντίνος, Οικονόμος: Τα Αλάτσατα της Ιωνικής ή Ερυθραίας Χερσονήσου 1640-1914, Α' έκδοση: Μιχ. Τριανταφύλλου, Θεσσαλονίκη 1946

[1] Οικονόμος Κωνσταντίνος Α. Βλάμος, "Τα Αλάτσατα της Ιωνικής χερσονήσου", Θεσσαλονίκη 1946

[2] Ημερολόγιο και Οδηγός της Σμύρνης, εκδ. Αμάλθεια 1889

[3] Περιοδικό σύγγραμμα του Συλλόγου "Ανατολή", Αθήνα 1904

[4] Ευαγγελλίδης Μαργαρίτης, Υπόμνημα, Αθήνα 1918